

# บทที่ 1

## บทนำ

### 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พืชผักเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว และให้ผลตอบแทนสูง นอกจากนี้ยังเป็นพืชที่ตลาดมีความต้องการมากสำหรับบริโภคทั้งภายในประเทศและส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ และมีแนวโน้มความต้องการเพิ่มในอนาคต เนื่องจากผู้บริโภคให้ความสำคัญและต้องการบริโภคอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและมีประโยชน์ต่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะความต้องการผลผลิตที่สด สะอาด และปลอดภัย จากความต้องการดังกล่าวทำให้ผู้ผลิตพยายามที่จะปรับตัวเข้าสู่กระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัย ปัจจุบันในประเทศไทยมีผู้ผลิตหลายรายแห่งให้ความสำคัญกับการผลิตผักปลอดภัย หนึ่งในนั้นคือ มูลนิธิโครงการหลวง ซึ่งกำหนดให้การผลิตผักปลอดภัยเป็นนโยบายหลักของมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากมูลนิธิโครงการหลวงมีฐานความรู้ด้านการปลูกผักปลอดภัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 โดยทำการค้นคว้าวิจัยด้านพืชผัก เพื่อหาชนิดและพันธุ์ผักที่มีศักยภาพสำหรับส่งเสริมให้แก่ชาวเขาบนพื้นที่สูงปลูกทดแทนการปลูกฝิ่น รวมถึงการรณรงค์การลดการใช้สารเคมีในการผลิตผักของเกษตรกรบนพื้นที่สูง ทั้งนี้ผลลัพธ์จากงานวิจัยได้ถูกนำไปถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรในรูปแบบของงานส่งเสริมการผลิตมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 ในระยะนั้นมีชนิดผักที่ได้รับการคัดเลือกและนำไปส่งเสริมเกษตรกรมากกว่า 100 ชนิด (สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง, 2546) ปัจจุบันมูลนิธิโครงการหลวงมีพื้นที่ส่งเสริมการปลูกผักให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ 37 ศูนย์ โดยพื้นที่ปลูก รวมทั้งสิ้น 8,730 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริม 4,137 ราย ชนิดผักที่ส่งเสริมรวม 226 ชนิด แบ่งเป็นผักส่งเสริม 51 ชนิด ผักทดสอบ 71 ชนิด ผักอินทรีย์ 62 ชนิด และสมุนไพร 42 ชนิด โดยในปี พ.ศ. 2555 ปริมาณผลผลิตทั้งหมดที่ส่งผ่านงานคัดบรรจุโครงการหลวงรวมทั้งสิ้น 11,065.12 ตัน และมีมูลค่าเงินคืนเกษตรกรทั้งสิ้น 248.62 ล้านบาท (มูลนิธิโครงการหลวง, 2555)

ปัจจุบันแนวโน้มการผลิตผักบนพื้นที่สูงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรบุกรุกถางป่าเพิ่มมากขึ้น เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกซึ่งส่งผลกระทบทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และจากการขยายพื้นที่ปลูกอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดปัญหาการบริหารทรัพยากรที่ใช้ในการปลูกพืชไม่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้มูลนิธิโครงการหลวงซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้ศึกษาวิจัยเทคโนโลยีการปลูกและการจัดการพืชภายใต้โรงเรือนที่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในการผลิตพืชเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมส่งเสริมแก่เกษตรกร โดยวิธีดังกล่าวเน้นการจัดการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ลดพื้นที่เพาะปลูก ลดผลกระทบจากกิจกรรมการเพาะปลูก การใช้สารเคมี การใช้ปุ๋ย ที่อาจก่อให้เกิดการปนเปื้อน ต่อสิ่งแวดล้อม ช่วยเพิ่มปริมาณ คุณภาพและความปลอดภัยให้กับผลผลิต ในแง่ของการลดผลกระทบจากสภาพแวดล้อม เช่น ช่วยป้องกันผลผลิตจากการถูกกระแทกของเม็ดฝน และลูกเห็บ ที่สร้างความเสียหายแก่ผลผลิตอย่างมาก เกษตรกรสามารถวางแผนและควบคุมระบบการจัดการต่างๆ เช่น การ

จัดการดิน น้ำ ปุ๋ย และการควบคุมศัตรูพืชแบบผสมผสานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้พืชสามารถเจริญเติบโต และให้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพต่อหน่วยที่สูงขึ้น เกษตรกรสามารถปลูกพืชได้หลายชนิดหมุนเวียนตลอดทั้งปี และเลือกปลูกชนิดพืชตามที่ตลาดต้องการในแต่ละฤดูกาล และลดต้นทุนการผลิตในระยะยาวซึ่งส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้อย่างต่อเนื่อง (จริยา วิสิทธิ์พานิช, 2549)

จากข้อดีข้างต้นการปลูกพืชภายใต้โรงเรือนจึงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหลายศูนย์ ได้พยายามส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชภายใต้โรงเรือนมากยิ่งขึ้น หนึ่งในนั้นคือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่โถ ห้วยลึก ผาตั้ง ปางค่า ห้วยหลวง ปางอู่ แม่สะเรียง สถานีวิจัยโครงการหลวงอินทนนท์ และสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ถึงแม้ว่าการผลิตพืชภายใต้โรงเรือนมีเป้าหมายหลักในการเพิ่มคุณภาพผลผลิต อย่างไรก็ตามการผลิตผักให้ประสบผลสำเร็จต้องมีการประกอบอันมาสนับสนุน เช่น การเลือกชนิดพืชให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ช่วงระยะเวลาสภาพพื้นที่ และความสามารถของเกษตรกร ซึ่งต้องนำมาใช้พิจารณาสิ่งนี้เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ที่คุ้มค่าที่สุด ปัจจุบันศูนย์พัฒนาโครงการหลวงส่วนใหญ่ เริ่มให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงยังมีการเก็บข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ ครบถ้วนตามหลักเศรษฐศาสตร์ อาทิ ขาดการเก็บข้อมูลต้นทุนที่แท้จริง และขาดการวิเคราะห์ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ คือ ผลรวมของค่าใช้จ่ายในการผลิตสินค้าหรือบริการที่จ่ายออกไปจริงๆ หรือต้นทุนที่มองเห็นได้ (Explicit Cost) กับค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้จ่ายออกไปจริงๆ หรือต้นทุนที่มองไม่เห็น (Implicit Cost) ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการที่เกษตรกรนำปัจจัยการผลิตของตนเองมาใช้ในการปลูกผัก ดังนั้นจึงต้องมีการประเมินค่าใช้จ่ายเหล่านี้ออกมาเป็นตัวเงินในรูปของต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) เช่น เกษตรกรนำแรงงานและเงินทุนของตนเองมาใช้ในการผลิต ต้นทุนค่าเสียโอกาสของแรงงาน เช่น ค่าจ้างถ้าเกษตรกรไปรับจ้างหรือทำงานที่อื่น ส่วนต้นทุนค่าเสียโอกาสของเงินทุนคือ ดอกเบี้ยถ้าเกษตรกรนำเงินทุนไปฝากธนาคาร เป็นต้น

ดังนั้นการศึกษาดังนี้จึงมีความสำคัญ ทำให้ทราบถึงแนวทางการปลูกผักภายใต้โรงเรือนและการตลาดตามรูปแบบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่โถ และต้นทุนและผลตอบแทนที่แท้จริงจากการลงทุนปลูกผักในโรงเรือน เพื่อช่วยเป็นแนวทางให้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่โถ นำข้อมูลใช้สำหรับวางแผนการผลิต หรือลดต้นทุนการผลิต กำหนดรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดสำหรับส่งเสริมเกษตรกรต่อไป

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาความคุ้มค่าทางด้านเศรษฐศาสตร์ในการปลูกพืชในโรงเรือนรูปแบบต่างๆ ที่ใช้ประโยชน์จริงในพื้นที่โครงการหลวง
- 2) เพื่อจัดทำเครื่องมือการวิเคราะห์และร่างคู่มือแสดงรายการความคุ้มค่าทางด้านเศรษฐศาสตร์ของโรงเรือนรูปแบบต่างๆ สำหรับให้เกษตรกรสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจลงทุนทางการเกษตร

### 1.3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

- 1) สามารถนำข้อมูลไปประกอบการตัดสินใจในการลงทุนทางการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกพืชในโรงเรือน
- 2) สามารถเพิ่มปริมาณและคุณภาพผลผลิตพืชชนิดต่างๆ ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น
- 3) สามารถลดความเสี่ยงในการลงทุน ลดปัญหาหนี้สิน ลดปัญหาโรคพืชและแมลง ลดปัญหาการแปรปรวนของฝน และสร้างความมั่นใจในการลงทุน
- 4) สามารถลดปัญหาการอพยพ เคลื่อนย้ายของเกษตรกรบนพื้นที่สูง ลงสู่พื้นที่ราบ
- 5) สามารถลดปัญหาผลกระทบจากสภาพแวดล้อมอันเกิดจากการใช้สารเคมีโดยเฉพาะดินและน้ำ
- 6) สามารถลดการบุกรุกพื้นที่ป่า

### 1.4. ขอบเขตที่ใช้ในการศึกษา

#### 1) พื้นที่การศึกษา

พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 9 แห่ง ที่ปลูกพืชในโรงเรือน 9 แห่ง โดยแบ่งเป็น 3 ระดับความสูง 3 ระดับ ได้แก่

- ศูนย์พัฒนาโครงการที่มีระดับความสูงต่ำกว่า 800 เมตร
- ศูนย์พัฒนาโครงการที่มีระดับความสูงระหว่าง 800 - 1,000 เมตร
- ศูนย์พัฒนาโครงการที่มีระดับความสูงและสูงกว่า 1,000 เมตร

#### 2) ขอบเขตการศึกษา

- ศึกษาข้อมูลด้านการตลาดที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา
- ศึกษาข้อมูลรูปแบบโรงเรือนปลูกพืชที่ใช้จริงในพื้นที่โครงการหลวง
- รวบรวมศึกษาข้อมูลต้นทุนโรงเรือนปลูกพืช รายได้สุทธิ แผนและปฏิทินการเพาะปลูก
- วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ในการลงทุนการผลิตทางการเกษตรในรูปแบบการปลูกพืชชนิดต่างๆ ภายใต้โรงเรือนชนิดต่างๆ